

просторового оточення, який створюють певні об'єми. Варто зауважити рівновагу між створюваними об'єктами до їх взаємодії з простором, тобто архітектурний простір заповнений виступаючими об'ємами не буде гармонійно взаємодіяти з такою ж активною і динамічною скульптурною пластикою, він вимагатиме спокійнішого, статичного об'єму. Скульптура, що встановлюється на відкритому просторі (парк, сквер, площа) вимагає вирішення певних проблем, що виникають при її проектуванні та встановленні. Важливо, в такому випадку враховувати взаємодію фронтальної площини з оточуючим середовищем.

Підводячи підсумок, можна сказати що для кращого розуміння процесів трансформації сприйняття об'єму та простору в скульптурі, які відбувалися в зазначений період, слід розуміти закони функціонування скульптури як художнього явища. Тобто розглядаючи скульптуру, як вид образотворчого мистецтва, зразки якого мають фізично-матеріальний предметний об'єм і є тривимірними в своїй формі, які розміщені в реальному середовищі. Таким чином скульптура відображає в художніх образах реальний світ, певними засобами і методами відтворення, створення художнього образу .

ЛІТЕРАТУРА

1. Воронова О. Искусство скульптуры / Воронова Ольга //– М.: Знание, 1981. – 184 с.
2. Гоголь В. Д. Атракційна скульптура як особлива форма вираження в пластичному мистецтві (проблеми типології) / Гоголь В. Д. // Теорія мистецтва. – 2015. – № 8. – С. 18–20.
3. Журмій Н. М. Скульптурні пам'ятники міського простору у контексті соціокультурного діалогу / Н. М. Журмій // Питання культурології: зб. наук. праць. Вип. 29. / Київський національний університет культури і мистецтв. – К., 2013. – С. 23–30.
4. Круп'як Ю. І. Взаємодія простору та пластичного об'єму (за взірцями української скульптури першої третини ХХ століття) / Ю. І. Круп'як // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. - 2012. - Вип. 18(1). - С. 49-54.
5. Полякова Н.И. Скульптура и пространство: проблема соотношения объема и пространственной среды / Н.И. Полякова. – М.: Сов. художник, 1982. – 199 с.
6. Прилуцька А. Є. Масова культура як соціально-ціннісна детермінанта сучасної художньої культури / Прилуцька А. Є. // Гуманітарний часопис. – 2013. – № 4. – С. 26–32.
7. Протас М.О. Українська скульптура ХХ століття / М.О. Протас. – Ін-т проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. – К.: Інтертехнологія, 2006. – 278 с.
8. Тобілевич Г. Сучасна декоративна пластика в ландшафтному середовищі / Тобілевич Галина // Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23.9. – С. 90–93.

Турів Н.

Науковий керівник – доц.Ороновська Л. Д.

«УРОК-ОБРАЗ» ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ПРОВЕДЕННЯ З УЧНЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Постановка проблеми. На різних етапах історичного становлення різновиди понятійного та образного мислення співіснують, взаємодоповнюються та взаємозбагачуються.

Розумовий розвиток людини характеризується своєрідністю, де має місце еволюція й інволюція, прогрес і регрес, рух по колу і по спіралі. Образне мислення або мислення «образами», відображаючи цю діалектику, виступає не тільки як підготовчий щабель для розвитку інших видів мислення, але і як самостійний вид, який має свою логіку функціонування та динаміку розвитку. Вчені виділяють такі види образного мислення, як предметно-наочне, варіативно-образне, синтетично-образне, символічно-образне, асоціативно-образне.

Мета статті – визначити та уточнити поняття «художньо-образне мислення» та проаналізувати особливості проведення «уроків-образів» музичного мистецтва з учнями початкової школи.

Виклад основного матеріалу. Сутність, основні характерні риси та функції художньо-образного мислення проявляються через естетичну культуру, через особливості сприймання та оцінювання творів мистецтва, через виявлення спільності і специфічності різних видів мистецтва, а також як психологічні явища пов'язані з вищими емоціями людини.

Вивчення зазначених аспектів даної проблеми дало можливість уточнити, що художньо-образне мислення — це різновид асоціативно-образного, пов'язаний з тим чи іншим видом мистецтва, чи з його синтезом; це процес оперування думками і почуттями на основі сприймання художнього образу і особистого життєвого досвіду.

Художньо-образне мислення школярів початкової школи трактується як пізнавально-творча діяльність, спрямована на усвідомлення змісту образів мистецтва та їх відтворення у музично-виконавській діяльності. Образне мислення передбачає здатність учнів проводити паралелі між образами мистецтва та явищами життя, має опосередковане відношення до формування системи життєвих цінностей, таких як патріотизм, громадянська відповідальність, повага до батьків, моральна чистота, гуманність, повага до традицій і т. д.

Найважливішою для сучасної системи освіти є об'єднуюча, узагальнююча функція художньо-образного мислення, яка органічно пов'язана з психологічним явищем синестезії — виникненням у свідомості людини взаємодії різних чуттєвих модальностей (візуальної, слухової, кінестетичної), що сприяє створенню

полімодальних образів. Саме тому формування музичного мислення і формування художньо-образного мислення є одночасним і єдиним процесом.

Все сказане є стислою теоретичною передумовою у трактовці сутності поняття «художньо-образне мислення» і відповідно — шляхів його формування. Не вдаючись до переказу загальновідомих і досить повно описаних у психологічній літературі вікових особливостей школярів, нагадаємо, що діти цього віку характеризуються пластичністю психіки, допитливістю, щирістю і безпосередністю, витонченою чуйністю. Тому розвиток інтелектуальних здібностей повинен супроводжуватися естетичними почуттями. Емоційна сфера учня є не менш важливим об'єктом розвитку, як і всі інші.

Сприймання будь-яких художніх образів мистецтва (фольклорних у тому числі) молодшими школярами — це складний, специфічний процес. Він характеризується дифузністю, нерозчленованістю, неповнотою.

Відповідні дослідження свідчать, що образне мислення у дітей цього віку розвинене недостатньо, їх життєвий досвід невеликий, усвідомлені асоціації і знання про те чи інше мистецтво майже зовсім відсутні [1, с.232].

Вся вищезазначена інформація служить опорою у виборі відповідної методики формування художньо-образного мислення дітей.

Одним з найбільш вдалих прикладів активізації художньо-образного мислення є інтеграція інформації та різних видів діяльності, пов'язаної з життям. Під час проведення уроків з елементами інтеграції учителю потрібно самостійно окреслити зміст навчального матеріалу, його якісний і кількісний склад, мету інтегрованого уроку, спосіб об'єднання навчального матеріалу, характер виховного впливу на дітей тощо.

Мета «уроків – образів», побудованих на інтегрованому змісті, полягає в тому, щоб створити передумови для системного розгляду певного явища, поняття, для активізації уяви, фантазії. Відносно уроків музики та музичного мистецтва ці можливості особливі, бо мистецтво музики — це саме життя, це мисле-образ, це почуття у різних гармоніях свого виявлення. Вони мають на меті посилити емоційне сприйняття художнього образу і тим самим посилювати виховну функцію уроку. Перед вчителем проведення таких уроків ставить ряд вимог, пов'язаних з умінням створити певний художній образ, здатний викликати естетичне почуття, а саме: через активізацію образотворчого мислення у дітей (засобами музики та поезії) викликати почуття поваги до народних старовинних свят на Україні. Через музичні твори, легенди та перекази викликати зацікавленість до минулого нашої країни, відчути душею велику силу духу предків — воїнів у тяжкі часи нашої історії. Формувати ставлення до своєї Батьківщини за допомогою емоційного сприйняття інформації уроку. Розвивати творчі здібності молодших школярів, їх мислення, уяву, підтримувати та виховувати в них прагнення до самостійності, вміння аналізувати, доводити. Під впливом синтезу мистецтва впливати на емоційну сферу, формувати чутливість, доброзичливість, високі духовні якості. Пробудити відчуття вічності природи, відчуття вічних цінностей мудрості народу, відчуття єднання проблем сьогоденних і сивої давнини, активізувати слуховий аналізатор, навчити сприймати життя через слух, звуковими образами, сформувані переконання, що здоров'я фізичне невід'ємне від здоров'я духовного. За допомогою пояснення глибинних знань наших предків про енергію і основні принципи Світобудови, впливати на самопізнання дитиною оточуючого світу. За допомогою емоційного переживання, викликаного «уроками – образами», вводити дітей в стан внутрішнього очищення (катарсису), що робить процес виховання більш ефективним і впливає не тільки на свідомість, а й на емоційне пізнання світу дитиною. Враховуючи особливості художньо-естетичного сприйняття, інтегрований підхід до уроку музики та музичного мистецтва повинен базуватися на принципі емоційно-асоціативного узагальнення [2].

Доцільно звернути увагу на те, що саме народознавство фактично є похідною наукою від фольклору. А сам фольклор є явищем синкретичним, інтегративним, де вже закладені і сплетені воедино і музика (спів) і поезія, і колір, і живий пейзаж, і рух. Важливою рисою таких уроків у початкових класах є те, що дітям не слід давати надто багато «знань про...», важливіше включати їх в саму дію (хороводи, ігри, обрядові дійства, звичаєві правила поведінки). Діти самі повинні бути носіями фольклору, оживляти його для самих себе.

Проводячи інтегровані уроки музичного мистецтва та народознавства, учитель повинен спиратися на той життєвий досвід, який уже мають діти. Він здобутий у сім'ї, школі, під час спілкування зі старшими дітьми. Адже все починається з найменшого і найсвятішого — рідної хати, материнської пісні, родовідної пам'яті. Переступивши поріг рідної хати, дитина опиняється у широкому світі. Ним є вулиця, школа, село, де минає дитинство, найперші друзі, сусіди, люди, які чимось незвичайні, цікаві й прекрасні, рідна природа. Це хвилюючі теми бесід з дітьми про рідне село, рідний край, рідну землю, берег дитинства. Вони близькі і зрозумілі дітям, викликають іскру пізнання і любові...

Поступово від поняття роду, рідного краю учитель веде дітей до пізнання суті рідного народу, його святинь — мови, пісні, казки, звичаїв...

Далі — уроки, що дають найелементарніші знання про фольклор і звичаї українського народу. Наприклад, багато хто з учнів ходив колядувати, щедрувати, брав участь у русальних обрядах, знає чимало

ігор. Виходячи з матеріалу, знайомого дітям, слід будувати урок. Це мають бути «живі уроки», де використовується фольклорний матеріал з багатим наочним матеріалом. При цьому учні повинні одержати найяскравіші зорові, слухові, емоційні враження, розучити народні пісні, колядки...

Звичайно, не можна покладатися лише на самих учнів. Інтегровані уроки музики і народознавства повинні стати тим містчком між школою і селом, між поколіннями, тією єднальною ланкою, яку ми сьогодні втратили... Тому бажано було б запрошувати на уроки сільських оповідачів, співаків, людей, які грають на народних музичних інструментах, а також їх виробляють. Такі уроки можна проводити на лоні природи. Крім оповідачів, співаків та музикантів на урок також можна запрошувати членів того чи іншого гуртка, які продемонструють дітям свої вміння і тим самим зацікавлять їх. А вже потім, коли сформоване відчуття народної творчості, можна давати знання, інформацію.

У цьому і специфіка інтегрованих уроків музики і народознавства (фольклору) в початкових класах: інтегрується не знання (його у дітей ще дуже мало), а - емоційне пізнання світу. Тематика уроків музики, інтегрованих з народознавством, може бути дуже різноманітною і охоплювати різні сторони життя людини. Але все ж, вона має бути пов'язана з логікою розвитку дитини. Спочатку цілий світ дитини — це мати і її колискова пісня. Ця тематика є дуже складною для втілення, тому що дітям не треба давати теоретичних понять, навчань, знань. Дітям слід дати емоційне пізнання, чуттєве самоусвідомлення того глибинного, що є в кожній дитині. Тематика таких уроків, як правило, поетизована: «Ходить сон коло вікон»; «Мати-сонечко і мати-пісня»; «Все починається від колісанки». Близькою до «материнської колискової» є тема «Мій родовід». Назви можуть бути різні: «Роде мій красний, роде мій прекрасний»; «Сім колін предків твоїх, вершати долю внуків твоїх»; «Від роду до народу» і т. д.

Поняття «рідного» пов'язане з рідною природою. Оскільки на Україні до Природи-матінки ставилися традиційно з великою повагою і любов'ю, це ставлення варто плекати в дитини з ранніх літ. Це безліч тем, пов'язаних з деревами і квітами, з птахами і звірами, із сонцем, місяцем, вітром, зорею, водицею, травицею. Український фольклор має безліч хвилюючих легенд, казок, переказів, пов'язаних з природою. Уроки на тему «Людина і природа» є практично невичерпними. Окремою тематичною групою є уроки, присвячені історичному минулому нашої країни (період Козаччини, Вітчизняної війни та ін.). Тематика таких уроків пов'язана із взаєминами людей, з долями, щастям чи нещастям. Ці теми більш відповідають дітям, починаючи з 2-го класу.

Особливими «вічними» темами, які дітям цікаво вивчати кожен рік, є уроки, пов'язані з обрядовою та святковою тематикою. Знайомство з цими темами дається у залежності з віковими особливостями сприйняття дітей. Це теми, присвячені Різдву Сонця, Різдву Христовому, Масляній, Стрітенню, Благовіщенню, Великодню, Зеленим святкам, Івана-Купала, Обжинкам.

Взагалі уроки музики, мистецтва та народознавства мають тісно поєднуватись з позашкільною (гуртковою) роботою. Потрібно не лише дізнатися про існування колядок, щедрівок, веснянок, свята Купала тощо, а, перейнявши давні традиції, звичаї, обрядову поезію, внести її у повсякденне життя, побут (участь у фольклорних, танцювальних, драматичних, а також у гуртках декоративно-прикладного мистецтва). Ці уроки мають поповнювати душі, почуття наших дітей [3, с. 134 - 203].

Саме вплив на почуття є основою реалізації виховної функції фольклору. На думку вчених, специфіка її торкається аспекту катарсису у вихованні. До речі, ряд авторів вважають, що метою процесу виховання повинно бути досягнення духовного катарсису, духовного очищення особистості на основі загальнолюдських цінностей та ідеалів

Феномен українського фольклору як виховної цінності пов'язаний саме з його здатністю викликати катарсис, очищати, облагороджувати сутність людського «Его». Саме цим мотивується доцільність впровадження найрізноманітнішої українознавчої тематики в навчальний процес школи.

У педагогічному процесі істотне значення мають питання, пов'язані з тим, яку фольклорну інформацію і коли доцільно давати дітям. До цих проблематичних питань істотно додається ще одне — як, якими методами залучати дітей до знань про свій народ. Адже від цього залежить національна свідомість підростаючого покоління, його мораль, патріотизм, громадська відповідальність, а як результат — життєздатність держави, її майбутнє.

Дитина в початкових класах повинна не стільки «знати», «зрозуміти» і «усвідомлювати», скільки відчувати, уявляти, вслуховуватися і вдивлятися. Але, мабуть, найважливіше — розбудити серце, привести дитину до катарсису, до очищення душі, серця і лише тоді до усвідомлення, переконання та відповідної поведінки.

Немає смислу дітям в початкових класах говорити про рідний фольклор, дитина повинна «дихати» ним, «купатися» в енергетиці цього надзвичайного витвору наших предків. І тільки потім, коли всі ці звичаї та обряди, пісні і забави стануть рідним «повітрям», доцільно говорити про фольклор, аналізувати його естетичну та художню цінність, поділяти за жанрами, за тематикою тощо.

Якщо спробувати відтворити в своїй уяві «життя» тієї чи іншої пісні, колядки, веснянки (літературно-музичного твору, який передавався із уст в уста), ми зрозуміємо, що цей літературно-музичний твір не міг існувати в просторі-часі сам по собі, його обов'язково супроводжувала або певна драматична дія, закарбована звичаями, обрядами (наприклад, колядування, весільні пісні, похоронні плачі), або, як сьогодні кажуть, «рольова гра». До цього складного процесу додавалася вишивка, різьба, розпис на глиняних виробих. Звернемо увагу на те, що все це існувало у взаємодії та впливало на формування свідомості людей, їхнього національного образу світу, менталітету нації. Висмикнута колядка з різдвяної святої дії втрачає свій смисл, красу, вона є повноцінною лише в комплексі зі всіма іншими компонентами досконало відшліфованого звичаєвого дійства. Те саме можна сказати про веснянки, про обжинкові пісні, про весільний обряд. У фольклорі органічно закладена здатність (а точніше — необхідність) поєднання найрізноманітніших компонентів, які додають художньо-образної виразності, дають змогу цьому чи іншому образу якнайкраще передати глибинну сутність людського життя. Навіть ліричні пісні, які, здавалося б, найменше пов'язані зі звичаями і обрядами, поєднані з природою настільки органічно, як і повинно бути поєднане наше життя. Якщо комусь доводилося чути народну ліричну пісню, виконану на природі, той не міг не вловити різниці з її звучанням в кам'яних стінах.

Теоретично було визначено, що шлях до розуміння художнього образу лежить через активізацію чуттєвого сприйняття (емпатію). Методика цього процесу, що відображена в літературі, така:

По-перше, важливим є ставлення самого вчителя до фольклорного матеріалу, застосовуючи який здійснюється інтеграція. Якщо це ставлення індивідуальне, вчитель не зможе сформулювати у дітей емоційно-естетичної зацікавленості до уроку.

По-друге, доцільно використовувати так зване «занурення» в художній образ. Правда, воно, у даному випадку, можливе тільки при синтезі музичного матеріалу зі словом, драматургічним дійством, будь то обряд, традиційне свято, звичай чи певна життєва ситуація, яка створила пісню. Наприклад, історична пісня, дума не зацікавить сучасну дитину без відтворення, своєрідного словесно-образного оживлення життєвої ситуації, яка породила цю думу. Щедрівка, колядка, вирвана з обряду, не заіскриться всіма своїми барвами космічної магії та людської віри. І так у всьому.

По-третє, був використаний метод, який фактично став основним на уроках з фольклорним матеріалом. Це схоже на «театр одного актора» (термін І. Зязюна) [1, с. 232], де вчитель виступає і в ролі ведучого, і в ролі окремих дійових осіб, і виконавця пісень, які органічно поєднані з контекстом уроку. Але на таких уроках в початковій школі є дуже важливим вміння вчителя залучити дітей до активної співучасті, а в окремих моментах і до співтворчості.

Тому ми дали йому назву — «урок-образ», саме він створює такі умови, щоб діти могли відчувати глибину і поетичність пісенних художніх образів, пережити їх і через пробуджену чуттєвість осягнути їх. Безумовно, тут панують загальновідомі золоті принципи: від більш легкого, доступного до більш складного, послідовно і систематично.

Висновки. Отже, лише після того як дитина повноцінно змогла сприйняти художні образи на рівні чуттєвості, інтуїції, вчитель може собі дозволити розмірковування, співставлення, пояснення. І знову ж таки весь цей вербальний дискурсивний процес повинен бути максимально збагачений метафорами, алегоріями і всякого роду порівняннями. Саме завдяки образності цей урок повинен бути яскравим і доступним розумінню дитини початкових класів. Пригадаймо — і дискурсивні, і «цілісні» структурно-образні інтелектуальні процеси створюють в результаті певну ідеальну модель дійсності, своєрідний образ світу. Ми повинні не протиставляти ці типи мислення, а поєднувати їх, створювати умови для їх взаємодоповнення та взаємозбагачення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Падалка Т.Н. Опосредованные педагогические воздействия в системе формирования эстетического отношения личности к искусству / Падалка Т.Н. // Формирование эстетического отношения к искусству. В 6 т. М.: Изд. АПН СССР, 1991. - Т. 1. - С. 232-236.
2. Потебня А.А. Объяснения малорусских и сродных народных песен. В 2-х томах. — Варшава. / Потебня А.А./Т. 1. — 1883., Т. 2. — 1887.
3. Стельмахович М.Г. Етнопедагогіка. / Стельмахович М.Г. /— К., 1994. — 229 с.

Чубара М.

Науковий керівник – доц. Топорівська Я. В.

ЖАНР ПЕРЕКЛАДУ У БАНДУРНОМУ МИСТЕЦТВІ

Питання збагачення та оновлення учбового, а також концертно-естрадного репертуару, пошук притаманних оригіналу звучань, можливість збагачення арсеналу музичних барв бандури новими засобами виразності та врешті решт, донесення до виконавця-бандуриста прекрасних фортепіанних, скрипкових, духових, вокальних творів зумовили потребу у перекладеннях та аранжуваннях для бандури. Вагоме значення бандурно-виконавської творчості в українській культурі зумовлює актуальність дослідження даних проблем, що